

„ЛЕВ РОЗЕНШТЕЙН: РЕФОРМАТОР ВІТЧИЗНЯНОЇ ПСИХІАТРІЇ

*Не дай мне бог сойти с
ума -
Уж лучше посох и сума.*

А.С.Пушкин

*Л.М.Розенштейн
является
основоположником
клинико-
профилактического и
психогигиенического
направлений в
психиатрии, создателем
отечественной школы
психиатров-
психогигиенистов.*

Ю.С.Савенко

Агресивно-зневажливе ставлення до чергової спроби повернути місту назву Єлисаветград, яка наявна у біографіях тисяч визначних особистостей, видається просто абсурдною. Впродовж багатьох років займаючись пошуком видатних постатей - уродженців Єлисаветградського та Олександрійського повіту, - не втомлююсь дивуватися. Здається, не існує жодної галузі людської діяльності, де б наші земляки не „засвітилися”, де вони не були б на провідних ролях. Місто славилось своїми навчальними закладами: кавалерійським училищем, ремісничо-грамотною школою, громадським комерційним училищем та ін.

Одною з кращих у Російській імперії по праву вважалась Єлисаветградська громадська чоловіча гімназія: за кількістю видатних вихованців з нею може позмагатись хіба що... Єлисаветградське земське реальне

училище (ну, а поза конкуренцією тут звісно ж Єлисаветградське кавалерійське училище). І це, повірте, ніякий не квасний

патріотизм! Пантеон гімназії, який складають нині два десятки славетних імен, неодмінно буде поповнюватися. А це - письменники В.К.Винниченко (1880-1951), Ярослав Івашкевич (1894-1980), Міхал Хороманський (1904-1972), Арго (Гольденберг) (1897-1968), Дон Амінадо (Шполянський) (1888-1957), Анатолій Величковський (1901-1981); вчені Ігор Тамм (1895-1971), Мозес Гомберг (1866-1947), Давид Талмуд (1900-1973), Фауст Нікітін (1894-1990), Георгій Лангемак (1898-1938), Борис Гессен (1893-1936), Микола Чеботарьов (1894-1947), Борис Завадовський (1895-1951); музичні діячі Юлій Мейтус (1903-1997), Володимир Канделакі (1908-1994), Георгій Поляновський (1894-1983) та багато інших.

Серед уродженців Єлисаветграда – багато не просто видатних лікарів, а справжніх світил медицини. Це стосується зокрема і психіатрії – цариці медичних наук, яка вивчає причини виникнення, методи запобігання й лікування психічних хвороб. Страшне слово „психо”, якого ми всі боїмося, насправді

походить з грецької мови і означає „душа”, відповідно „психічні хвороби” – це хвороби душі, або, якщо хочете, „душевні хвороби”. А від них не застрахована жодна людина. Більше того, згідно з нещодавно розробленим Американською психіатричною асоціацією „Керівництвом з діагностики і статистики психічних хвороб”, яке називають „біблією психіатрів”, майже всі люди є потенційно божевільними. Тим паче, що поняття психічна норма досить розпливчате. Адже кожна людина, потрапивши у стресову ситуацію, а їх нині вистачає з надлишком, може поводитися неадекватно.

Сьогодні уродженця Єлисаветграда Льва Марковича Розенштейна (1884-1934) називають яскравим представником Московської психіатричної школи, ставлять поруч з В.П.Сербським, П.Б.Ганнушкіним, С.С.Корсаковим та іншими всесвітньо відомими російськими психіатрами. Помер він, не маючи навіть 50 років, не доживши до розгрому радянської психіатричної науки.

У 1929 році Сталін виявив, що серед учених природничих наук менше 2% мають пролетарське походження і наказав замінити „буржуазних спеціалістів” „народною інтелігенцією”. Масові репресії почалися у 1934 році, коли Льва Марковича вже не було. Та все ж майже на півстоліття ім'я Розенштейна було вилучено з історії радянської медицини. А психіатрію в СРСР з клініко-профілактичної та психогігієнічної, організатором якої був Розенштейн, перетворили у каральну. Майже всі відомі радянські дисиденти були пацієнтами психіатричних лікарень, де їхнє „інакодумство” намагалися „вилікувати”.

На жаль, про дитинство та юність Розенштейна в Єлисаветграді, про його навчання в гімназії, якихось подробиць повідомити поки що не можемо. Відомо лише, що батько Льва Марковича працював у Єлисаветграді лікарем. Після закінчення гімназії юнак вступив на медичний факультет Новоросійського університету в Одесі. За участь у революційному русі був відратований і покараний у 1906 році 7-місячним тюремним ув'язненням. У 1908 році Розенштейн закінчив медичний факультет Московського університету, він - учень видатного ученого-психіатра В.П.Сербського. У 1910, 1911 та 1913 роках перебував у наукових відрядженнях у Німеччині, Франції, Великобританії та Австрії, вивчав досвід кращих психіатричних клінік. Під час Першої світової війни у 1914-1916 році був полковим лікарем у діючій армії. У 1919-1921рр. Розенштейн – старший асистент психіатричної клініки 2-го МДУ ім. М.В.Ломоносова З 1921 року – приват-доцент кафедри психіатрії 1-го МДУ, якою керував П.Б.Ганнушкін.

У 1924 році Лев Маркович був призначений завідувачем Московського державного невро-психіатричного диспансера Мінздраву РРФСР, який він реорганізував у 1928 році в Державний науковий інститут невро-психіатричної профілактики (нині Московський Науково-дослідний інститут психіатрії), директором якого перебував до самої смерті. Одночасно з 1931 року і до кінця життя професор Розенштейн завідував кафедрою психіатрії і психогігієни Центрального інституту удосконалення лікарів. Розенштейн залишив помітний слід у вітчизняній психіатрії як психопатолог-клініцист та організатор системи психіатричної допомоги. У 1930 році Лев Маркович представляв СРСР на I Міжнародному психогігієнічному конгресі у Вашингтоні, став віце-президентом Міжнародної психогігієнічної асоціації. А у 1933 році його обирають першим головою правління Всеросійського товариства невропатологів і психіатрів.

Основні наукові праці Розенштейна (всього їх близько 100) присвячені аналізу впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на розвиток психічних хвороб, симптоматології маніакально-депресивного психозу, професійній психічній патології та ін. Він першим у вітчизняній психіатрії описав онейроїдний синдром, виділив та описав м'яку (непсихотичну) шизофренію.

Уже в 1914 році Лев Маркович висунув ідею організації мережі державних антиалкогольних диспансерів (спочатку їх називали наркоприймальниками, згодом – просто витверезниками). Відповідна постанова Раднаркому РРФСР була прийнята 29 січня 1929 року. Перший витверезник відкрили 14 листопада 1931 року в Ленінграді. А взагалі-то не Лев Маркович їх придумав. Історія зберегла ім'я лікаря Федора Архангельського, який ще 7 листопада 1902 року заснував у м. Тулі „Приют для опьяневших”, однак поширення ця ідея тоді не отримала. Її розвинув та науково обґрунтував у радянські часи наш земляк.

У 2007 році в Москві побачила світ книга „Выдающиеся психиатры России (история и современность)”. Нарис про уродженця Єлисаветграда під назвою „Реформатор отечественной психиатрии – Лев Маркович Розенштейн” написав провідний російський психіатр, президент Незалежної психіатричної асоціації Росії, головний редактор „Независимого психиатрического журнала” Юрій Савенко, який відзначає: „Для него клиницизм и психопатология были неразрывны. Этот естественный, но крамольный в советскую эпоху синтез позволил его ученикам В.Д.Фридману, А.О.Эдельштейну, Е.Н.Каменевой отметить, что первой главной и наиболее характерной заслугой Л.М. было «признание самодовлеющего характера психиатрии как науки, венчающей здание медицины... Этот синтез, использование феноменологического метода сделали его тончайшим диагностом, которому оказалась по плечу задача выявления мягких форм шизофрении, и что, в свою очередь, сделало оправданным создание им клинко-профилактического и психогигиенического направления в психиатрии. Ни в ком так ярко не проявился талант организатора психиатрической службы и социальной психиатрии: «Госпитализацией нельзя разрешить проблемы улучшения положения всех психически больных... Да и нет такой надобности... Главная масса психически больных будет оставаться в населении. Психиатрия должна выйти за пределы психиатрических учреждений».

Володимир Босько